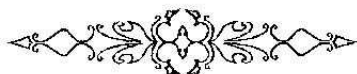

بررسی چالش‌های قضی- حقوقی

دایکمی پیش از تولد در رحم جایگزین

مؤلف:

مهدی روشنگر منش

کارآموز و کالت مرکز و کلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه

سرشناسه: روشنگر منش، مهدی، ۱۳۶۲ -

عنوان قرارداد: ایران. قوانین و احکام

Iran. Laws, etc.

عنوان و نام پدیدآور: بررسی چالش‌های فقهی - حقوقی دایگی پیش از تولد در رحم جایگزین/مؤلف مهدی روشنگر منش.

مشخصات نشر: تهران: پژوهاک عدالت، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۲۵۹ ص.

شابک: ۹۸۷-۶۲۲-۷۰۴۲-۸۵-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: چاپ قبلی: انتشارات پلک، ۱۳۹۴.

یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۸۷] - ۱۹۶؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: تلقیح مصنوعی انسان (فقه)

Artificial insemination, Human (Islamic law)

مادران جایگزین -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران

Surrogate mothers -- Legal status, laws, etc -- Iran

مادری رحمی (فقه)

Surrogate motherhood (Islamic law)

رده بندی کنگره: BP۱۹۸/۶

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۷۹

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۳۰۳۹۹

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

بررسی چالش‌های فقهی - حقوقی دایگی پیش از تولد در رحم جایگزین

مؤلف: مهدی روشنگر منش

ناشر: پژوهاک عدالت

چاپ اول: ۱۴۰۰ - تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۸۷-۶۲۲-۷۰۴۲-۸۵-۶

قیمت: ۸۰,۰۰۰ تومان

مطالب بیان شده در کتب و انتشارات مرکز وکلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه،

نتیجه تحقیقات پژوهشگران و بیان‌کننده دیدگاه مؤلفان آنهاست و لزوماً موضع رسمی این مرکز و

قوه قضائیه نیست؛ مگر آنکه به آن تصریح شده باشد.

فهرست

چکیده.....	۱
مقدمه.....	۳
فصل اول: کلیات	۷
مبحث اول: تاریخچه و بیان مفهوم رحم جایگزین تحقیقات در داخل و خارج ایران.....	۸
بیان مسئله.....	۹
۱-۱-۲- سابقه و تاریخچه.....	۱۲
۲-۱-۲- تاریخچهٔ تلقیح مصنوعی.....	۱۶
۳-۱-۲- بررسی حکم تکلیفی انواع تلقیح مصنوعی.....	۱۷
۴-۱-۲- تلقیح با گامت زوجین.....	۱۸
۵-۱-۲- قراردادهای رحم اجاره‌ای در قوانین آمریکا.....	۱۹
۶-۱-۲- بررسی تطبیقی قانون فرانسه و قانون نحوه اهدای جنین به زوجین نابارور.....	۲۰
۷-۱-۲- مفهوم استفاده از رحم جایگزین.....	۲۲
۸-۱-۲- نوع کلاسیک و کامل رحم جایگزین.....	۲۳
۹-۱-۲- روش‌های لقاح مصنوعی در مردان نابارور.....	۲۴
۱۰-۱-۲- لقاح داخل رحمی (Intrauterine Insemination) یا IUI.....	۲۵
۱۱-۱-۲- باروری در آزمایشگاه یا (Invitro Fertilization) IVF.....	۲۶
۱۲-۱-۲- تزریق اسپرم به داخل سیتوپلاسم تخمک (Injection Intracytoplasmic Sperm) یا ICSI.....	۲۶
۱۳-۱-۲- موارد استفاده اجباری از روش ICSI (درمان ناباروری مردان).....	۲۷
۱۴-۱-۲- لزوم حفظ کرامت زیستی جنین آزمایشگاهی در پرتو اسناد اخلاق زیستی.....	۲۸
۱-۱۴-۱-۲- مفهوم جنین طبیعی و آزمایشگاهی از منظر زیست‌شناختی.....	۲۸
۲-۱۴-۱-۲- رحم جایگزین از منظر جامعه‌شناسی و روان‌شناختی.....	۳۰
۳-۱۴-۱-۲- رحم جایگزین از منظر حقوقی.....	۳۱
۴-۱۴-۱-۲- رحم جایگزین از منظر فقهی.....	۳۲
۵-۱۴-۱-۲- رحم جایگزین از منظر اخلاقی.....	۳۵
مبحث دوم: گزیده‌ای از تحقیقات صورت‌گرفته در داخل و خارج از ایران.....	۳۹
بیان یافته‌های پژوهش ملکزانه (۱۳۸۷) با موضوع بررسی مسئله لقاح مصنوعی با رویکرد فقهی - حقوقی.....	۳۹
۲-۲-۲- یافته پژوهش (برآمد) نسب مادری کودک تولد یافته از اهدای جنین در حقوق ایران (اکرم صفیری و فاطمه طاهرخانی، ۱۳۸۸).....	۴۰

- ۳-۲-۲- نتایج مقاله نسب طفل متولد از رحم جایگزین (محمد روشن، عاصف حمللهی، ۱۳۸۷)..... ۴۱
- ۴-۲-۲- یافته‌های پژوهش - قاسم‌زاده، سیدمرتضی (۱۳۸۷)، قراردادهای رحم جایگزین (دایکی پیش از تولد) در حقوق ایران..... ۴۴
- ۵-۲-۲- تحقیق و مقاله قاسم‌زاده (۱۳۹۰) با موضوع چالش‌هایی جهت قراردادهای رحم جایگزین..... ۴۵
- ۶-۲-۲- تحقیق ایزللو، کاظمی (۱۳۹۰) مسئولیت مدنی ناشی از رحم جایگزین..... ۴۶
- ۷-۲-۲- مقاله بررسی‌شده امیدی (۱۳۹۰) جایگزین رحم در فقه اهل سنت..... ۴۸
- ۸-۲-۲- مقاله مظاهری سال (۱۳۹۰) اصول و قواعد حاکم بر مشروعیت فقهی حقوقی قرارداد رحم جایگزین..... ۴۸
- ۹-۲-۲- مقاله نظری توکی، رضایی، بداشتی با موضوع بررسی فقهی و حقوقی خونداری پدر و مادر ژنتیکی از قبول فرزند متولدشده از رحم جایگزین..... ۴۹
- ۱۰-۲-۲- مقاله ثابتی (۱۳۹۰) با عنوان رحم جایگزین و مشکلات اجتماعی، روانی و فرهنگی..... ۴۹
- ۱۱-۲-۲- مقاله صادقی مقدم (۱۳۹۰) با عنوان ارث کودکان تولد یافته از طریق رحم جایگزین..... ۵۰
- ۱۲-۲-۲- مقاله مکرمی، حدیری، میرزایی‌فرد، ابراهیمی، ترابی و گنجی (۱۳۹۰) با عنوان احکام و آثار فقهی و حقوقی ناشی از رحم جایگزین..... ۵۰
- ۱۳-۲-۲- مقاله طباطبایی، جلیلی، میرشکاری سال (۱۳۹۰) با عنوان مشروعیت قرارداد استفاده از رحم جایگزین از دیدگاه فقه امامیه..... ۵۱
- فصل دوم: وضعیت طفل جایگزین**..... ۵۳
- مبحث اول: تاریخچه و بیان مفهوم رحم جایگزین تحقیقات در داخل و خارج ایران**..... ۵۴
- ۱-۲- از نظر فقهی و حقوقی وضعیت طفل حاصل از رحم جایگزین در حالت جانشینی در بارداری چگونه است. نسب طفل حاصل از رحم جایگزین چگونه تعیین می‌شود؟..... ۵۵
- ۱-۱-۳- دیدگاه مادر بودن صاحب رحم (ولادت ملاک انتساب طفل به مادر است)..... ۵۶
- ۲-۱-۳- دیدگاه مادر بودن صاحب تخمک و ادله آن..... ۶۲
- ۳-۱-۳- دیدگاه دو مادری و ادله آنان: (دارنده دو عامل ولادت و تگون با هم مادر هستند)..... ۶۵
- ۴-۱-۳- دیدگاه مادر نبودن هیچ‌یک از زنان صاحب تخمک و صاحب رحم..... ۷۴
- ۲-۲- ادله جواز استفاده از رحم جایگزین..... ۷۵
- ۱-۲-۳- اصل برائت و اباحه..... ۷۵
- ۲-۲-۳- قاعده «الضرورات تبیح المحذورات»..... ۷۵
- ۳-۲-۳- قاعده نفی عُسر و حرج..... ۷۶
- ۴-۳- چگونگی دلالت روایات بر عدم جواز روش رحم جایگزین..... ۷۶

۷۹	۲-۴-۲- مغایرت جانشینی در بارداری یا اغراض تشریع ازدواج
۸۰	۳-۴-۳- حرمت کشف عورت و استمناء در شریعت اسلامی
۸۱	۳-۴-۴- اختلاط نسب
۸۲	۳-۴-۵- شباهت این روش با فرزندخواندگی و حرمت فرزندخواندگی در اسلام
۸۲	۳-۴-۶- منابع فقهی و آرای فقها
۸۵	فصل سوم: قراردادهای آثار و تعهدات
۸۷	۴-۱- قراردادهای
۸۷	۴-۲- قرارداد رحم جایگزین
۸۸	۴-۳- جهات توسل به قرارداد
۹۱	۴-۴- اجاره بدون تعرفه
۹۱	۴-۵- تطبیق قرارداد با قراردادهای رایج
۹۱	۴-۶- ماهیت قرارداد استفاده از رحم جایگزین بر مبنای و منابع فقه امامیه و حقوق ایران چگونه است؟
۹۳	۴-۶-۱- موضوع (مورد) قرارداد
۹۳	۴-۶-۲- ماهیت معامله
۹۴	۴-۶-۳- شرایط موضوع معامله
۹۴	۴-۶-۴- مشروعیت اخذ مال برای دایکی جنین
۹۵	۴-۶-۷- شرایط عمومی قرارداد
۹۵	۴-۶-۱- ضرورت تشکیل قرارداد
۹۶	۴-۶-۲- نوع قرارداد
۹۷	۴-۶-۳- مشروعیت قرارداد
۹۸	۴-۶-۴- قصد دو طرف قرارداد
۹۸	۴-۶-۵- اهلیت دو طرف قرارداد
۹۹	۴-۶-۸- شرایط اختصاصی قرارداد
۹۹	۴-۸-۱- شرایط قانونی
۹۹	۴-۸-۲- شرایط اختصاصی
۱۰۰	۴-۸-۳- شرایط قراردادی
۱۰۲	۴-۹- در بحث قرارداد/شروط ضمن عقد در استفاده از رحم جایگزین
۱۰۳	۴-۱۰- آثار و تعهدات قرارداد

چکیده

یکی از موضوعات مهمی که در دهه‌های اخیر در ژنتیک پزشکی ظهور یافته و علاوه بر پیشرفت‌هایی چشمگیر و ایجاد فرصت‌های تازه مباحثات متعدد حقوقی، فقهی و چالش‌های اخلاقی زیادی را به دنبال داشته، تولد نوزادانی که در خارج از رحم و به وسیله لقاح مصنوعی در محیط آزمایشگاهی شکل می‌گیرند و پا به عرصه هستی می‌گذارند اصطلاحاً جنین آزمایشگاهی نامیده می‌شود. پیشرفت‌های دانش پزشکی در روش‌های نوین باروری باعث شده تا دگرگونی‌هایی در فرایند تولیدمثل انسان پدیدار شود. به موازات توانایی بهره‌گیری از این روش‌ها در علوم تجربی، مسائل پیچیده دیگری نیز در رشته‌های علوم انسانی مانند روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فقه و حقوق ایجاد شده است که ضرورت دارد تا متخصصان این دانش‌ها، به آن بپردازند. رحم جایگزین یکی از این روش‌هایی است که در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از اندیشمندان و فقها قرار گرفته است. در این تحقیق سعی شده تا با تبیین ادله جواز و عدم جواز این روش و تحلیل فتاوا حکم شرعی جانشینی در بارداری روشن شود. مسئله مهم دیگر نسب، نفقه، حضانت و ارث کودک متولد از این روش است که به دلیل سکوت قانون در پاره‌ای موارد باید مطابق با اصل یکصد و شصت و هفت قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران حکم آن را با تفحص در منابع و فتاوا به دست آورد. در این زمینه، تشخیص و تعیین نسب، نفقه، حضانت و ارث که با دخالت دو زن صاحب رحم و صاحب تخمک همراه است با چالش مواجه بوده و نیازمند کنکاش بیش‌تری است. هدف و روش در این پژوهش مطالعه مروری است که براساس مطالعه کتابخانه‌ای، ترجمه مقالات و پایان‌نامه، تحقیق و بهره‌گیری از تجارب دیگر کشورها گردآوری شده است و هدف آن بررسی موضوع رحم جایگزین در ایران و چالش‌های موجود است تا با رفع موانع موجود در استفاده از رحم جایگزین و ارائه راهکارهایی در موارد ممکن، زمینه نگرش دیگری فراهم شود. از این رو با توجه به اینکه فقها توانسته‌اند همگام با تحولات پزشکی فتاوا‌ی مناسبی برای حل مشکلات مربوط به ناباروری تدارک ببینند، نظام حقوقی کشور نیز باید نسبت به قانونمند و نظام‌مند شدن رحم جایگزین اقدام کند تا در صورت بروز مشکلات احتمالی پاسخ صریح حقوقی وجود داشته

باشد. آشنایی با مشکلات به‌کارگیری این روش درمانی و محدودیت‌های پزشکی، فرهنگی، اجتماعی و قانونی آن حائز اهمیت است. تعهدات مندرج در قرارداد فی‌مابین، از نکات مهم در موفقیت و صحت مشاورات صورت پذیرفته است. وجود قوانین و مقررات در به‌کارگیری روش رحم جایگزین، زمینه‌جلوگیری از مشکلات و عواقب ناشی از موارد پیش‌بینی نشده را فراهم می‌کند.

واژگان کلیدی: رحم جایگزین، مادر جانشین، لقاح خارج از رحم، دایگی پیش از تولد